

מערך שיעור כיתה ג

כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ תחילה

המערך עוסק במקורות מושג הנטיעה בתרבות היהודית העתיקה והחדשה, ומראה שהנטיעה וחשיבותה אינם המצאה מודרנית אלא מושרשים בתרבותנו הקדומה. בהמשך, שלבי פעולת הנטיעה, וצמיחת העץ, חשיבות מעשה הנטיעה ומשמעותו דרך הכרות עם אגדות, סיפורים ושירים.

- למה נוטעים?
- איך נוטעים? מה הם שלבי פעולת הנטיעה, שלבי צמיחת העץ.
- מה הקשר בין נטיעה לט"ו בשבט? הנטיעות הראשונות.
- סיפור, שיר ואגדה על נטיעות.

שיעור 1 – מדוע נוטעים?

1. מקורות למנהג הנטיעה

כג וכי-תבאו אל-הארץ, ונטעתם כל-עץ מאכל--וערלתם ערלתו, את-פריו; שלש שנים, יהיה לכם ערלים--לא יאכל. כד ובשנה, הרביעת, יהיה, כל-פריו--קדש הלולים, ליהוה. כה ובשנה החמישית, תאכלו את-פריו, להוסיף לכם, תבואתו: אני, יהוה אלהיכם. (ויקרא י"ט)

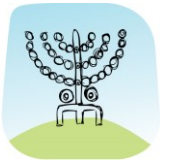
- מה המצווה הראשונה עם הכניסה לארץ? (נטיעה)
- למה לדעתכם כדאי לטעת כשנכנסים לארץ? מה נותנת הנטיעה? למה צריך להקדים ולטעת, כמה זמן לוקח מהנטיעה ועד ההנאה מהפרי? (כדי שיהיו פירות למאכל, לעץ לוקח כמה שנים עד שייתן פרי)

מתחילת ברייתו של עולם לא נתעסק הקדוש-ברוך-הוא אלא במטע תחילה. שנאמר: "ויטע ה' אלוהים גן בעדן". אף אתם כשאתם נכנסים לארץ ישראל, לא תתעסקו אלא במטע תחילה.

ז וייצר יהוה אלהים את-האדם, עפר מן-האדמה, ויפח באפיו, נשמת חיים; ויהי האדם, לנפש חיה. ח ויטע יהוה אלהים, גן-בעדן--מקדם; וישם שם, את-האדם אשר יצר. ט ויצמח יהוה אלהים, מן-האדמה, כל-עץ נחמד למראה, וטוב למאכל--ועץ החיים, בתוך הגן, ועץ, הדעת טוב ורע. (בראשית ב')

- למי משווה המדרש את בני ישראל? (אלוהים)
- מדוע על בני ישראל לטעת בארץ כדבר ראשון? (כמו שאלוהים עסק בנטיעה גם אנו צריכים לנטוע)
- מה אומרת לנו ההשוואה לאלוהים על מצוות הנטיעה? (מצווה חשובה מאוד, קודש, הופכת את האנשים שותפים של אלוהים)

2. הנטיעה בשירה הציונית

שיר השתל

מילים: יצחק שנהר, לחן: יואל ולבה

גם בעיר וגם בכפר
ילד קום ישכים,
ווצא לגיא ולהר
עם שתילים ירקים.

זה היום נטע ונשתל
ונבה פה שרש.
עוד שנה ועוד שנה –
והנה פה חרש.

שירו שיר לשתיל
מיהודה ועד הגליל!
טע ושתל, שתל וטע
גם אני וגם אתה!

השקדיה פורחת

מילים: ישראל דושמן, לחן: מנשה רבינא

השקדיה פורחת
ושמש פז זורחת,
צפורים מראש כל גג
מבשרות את בוא החג.

ט"ו בשבט הגיע
חג לאילנות.

ט"ו בשבט הגיע
חג לאילנות.

הארץ משועת

הגיעה עת לטעת,
כל אקד יקח לו עץ
באתים בצא חוצץ.

ט"ו בשבט הגיע

- מה הן סיבות הנטיעה בשיר השקדיה פורחת?
- למה הארץ משועת? מה לדעתכם המצב בארץ כשנכתב השיר?
- מה הן סיבות הנטיעה בשיר השתיל?
- מי יכה שורש? העצים או האנשים?
- כיצד קשורה נטיעת עצים לחיבור אנשים לארץ ולאדמה?
- נסו להיזכר בחוויות של נטיעה או עבודה בשטח, איך הרגשתם במהלך העבודה ואחריה? האם זה גרם לכם להרגיש קשר למקום?

3. תהליך הנטיעה והצמיחה

כך הולכים השותלים

מילים: יצחק שנהר, לחן: ידידיה אדמון

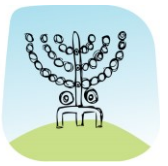
כָּךְ הוֹלְכִים הַשּׁוֹתְלִים:
רֵן בְּלֵב וְאֵת בְּיָד,
מִן הָעִיר וּמִן הַכֶּפֶר,
מִן הָעֵמֶק, מִן הַהָר –
בְּט"ו בְּשַׁבָּט!
בְּט"ו בְּשַׁבָּט!

לְמָה בְּאַתֶּם, הַשּׁוֹתְלִים?
נָךְ בְּקֶרֶקַע וּבְצֶר,
וְגוֹמֹת סָבִיב נְחָפֵר –
בְּהָרִים וּבְמִישׁוֹר –
בְּט"ו בְּשַׁבָּט!
בְּט"ו בְּשַׁבָּט!

מָה יִהְיֶה פֹה, הַשּׁוֹתְלִים?
שְׁתִּיל יִבּוֹא בְּכָל גּוֹמָה,
יַעַר עַד יִפְרֹשׂ צֵלוֹ,
עַל אֲרָצְנוּ עֲגוּמָה –
בְּט"ו בְּשַׁבָּט!
בְּט"ו בְּשַׁבָּט!

- סמנו מילים הקשורות לפעולות שעושים השותלים.
- אילו שלבים של פעולת הנטיעה מופיעים בשיר? הבאת השתיל למקום השתילה, חפירת גומה, הצבת השתיל בגומה, מילוי הגומה, השקיית השתיל.
- אפשר לתת לתלמידים לצייר את שלבי הנטיעה, וכמובן לצאת לטעת.

4. מחזור חיי הצמח

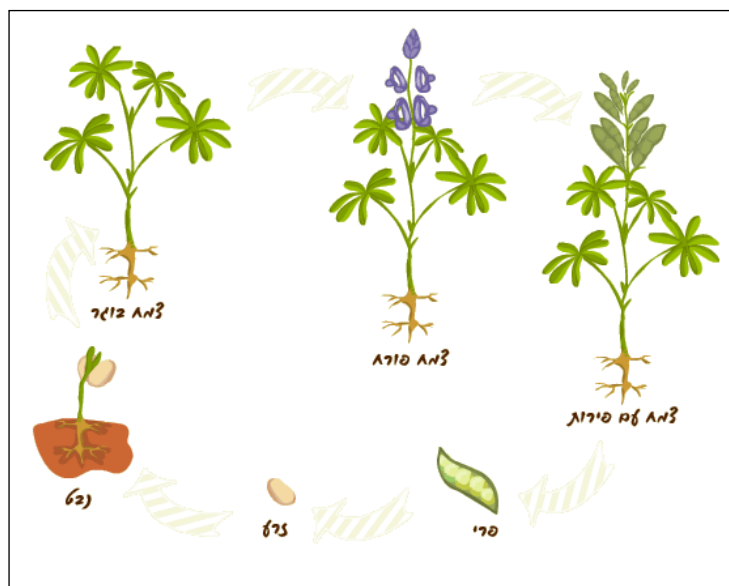
ציירו בכל משבצת ציור מתאים למילה הכתובה

1. פריחה	2. נביטה	3. הבשלת פרי	4. צמח בוגר	5. זרע

סדרו את האותיות המסמנות את הציורים שציירתם לפי סדר תהליך הצמיחה:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

למעשה זהו מעגל (לכן תלוי באיזה שלב התחלתם)

שיעור 2 – חשיבות הנטיעה וסיפורי נטיעות

1. הכרות עם מקורות על נטיעות ושאלות מנחות

אמר רבן יוחנן בן זכאי: אם הייתה נטיעה בתוך ידך, ויאמרו לך: הרי לך המשיח.
בוא ונטע את הנטיעה, ואחר כך צא והקבילו. (אבות דרבי נתן ל"א נו"ב)

- מה הסיטואציה המתוארת במדרש? בין מה למה מתלבט האדם?
- מה אומר רבן יוחנן בן זכאי? מה קודם: נטיעה או המשיח?
- למה הנטיעה קודמת? מה זה אומר על חשיבות מעשה הנטיעה?

"פעם אחת היה חוני המעגל מהלך בדרך. ראה אדם אחד שהוא נוטע חרוב.

אמר לו: זה, לכמה שנים טוען פירות?

אמר לו: לשבעים שנה.

אמר לו: כלום ברי (ברור) לך שתחיה שבעים שנה ותאכל ממנו?

אמר לו: אני מצאתי את העולם בחרובים; כשם שנטעו אבותי לי, כך אטע אני לבני". (בבלי מסכת תענית)

- הסבר מילים קשות: טוען פירות – נותן פרי, ברי – ברור, ידוע
- מה שואל חוני את האיש? למה הוא מתפלא על מעשיו?
- מה עונה האיש לחוני? מה הסיבה שהוא נוטע?
- אילו תכונות יש לאדם שנוטע למרות שאינו יודע אם ייהנה מפירות עבודתו?
- מה יקרה אם כל האנשים יעשו רק מה שכדאי להם, רק מה שהם בעצמם ייהנו ממנו?
- מה המסר של הסיפור? למה צריך לטעת גם אם איננו יודעים אם נזכה להנות מהפרי?

מספרים כי בזיכרון-יעקב, המושבה שבחיק-הכרמל, נולד חג הנטיעות. היה הדבר בט"ו בשבט בשנת תר"ן (1890).
חבורה קטנה של ילדים יצאה מבית-הספר של זיכרון-יעקב, בלוויית מנהל בית הספר. הילדים החזיקו שתילים
קטנים בידיהם ונטעו עצים בחוצות המושבה. כך נולדה מסורת ארצישראלית של נטיעת עצים בט"ו בשבט. לא
עבר זמן רב והנוהג פשט בכל הארץ. יוזם המסורת היה זאב יעבץ, סופר, חוקר והיסטוריון, שניהל בסוף המאה ה-
19 את בית הספר בזכרון-יעקב.

2. הצעות לפעילויות עם שירים וסיפורים על נטיעות

- סימון מילים הקשורות לחג או לעצים בטקסט.
- השלמת מילים חסרות.
- חלוקת הטקסט לחלקים, לתמונות, לצייר את הטקסט.
- המחזה של השיר/ הסיפור.

שירים וסיפורים

- אדריאנוס המלך ונוטע העצים/ מדרש תנחומא
- האורן הבודד/ יהודה פרדיס
- איך זה להיות עץ/ דתיה בן דור

